

ALLA SKA MED

Rapport från SAMAKs arbetsgrupp
om integration på arbetsmarknaden

KORT VERSION

Juni 2016

Denna rapport har upprättats för SAMAK av en arbetsgrupp med representanter från olika medlemsorganisationer, lett av Kristine N. Kallset inom det norska Arbetarpartiet. SAMAK är Arbetarrörelsens nordiska samarbetskommitté, bestående av de socialdemokratiska partierna och LO i Norden, som tillsammans har ungefär fem miljoner medlemmar. Rapportens tema är integrationen av utsatta grupper, inklusive flyktingar och asylsökande på arbetsmarknaden. Denna arbetsgrupp tillsattes på grund av tillströmningen av asylsökande till Norden under hösten 2015.

Expertgruppens deltagare har bestått av:

- Kristine Nordenson Kallset (ordförande), assisterande partisekreterare för Arbeiderpartiet, Norge
- Ingela Edlund, andre vice ordförande i LO, Sverige
- Eve Kyntäjä, rådgivare inom migration och integration i SAK/FFC, Finland
- Erik Nielsen, konsult inom LO, Danmark
- Liv Sannes, biträdande chef för den samhällspolitiska avdelningen i LO, Norge
- Jeppe Sørensen, politisk rådgivare för Socialdemokraterna i Folketinget, Danmark
- Irene Wennemo, statssekreterare (S) på Arbetsmarknadsdepartementet, Sverige

Sekretariatet har bestått av den internationella rådgivaren Silje Rygland (Arbeiderpartiet) och SAMAKs generalsekreterare Jan-Erik Støstad.

Rapporten finns i sin helhet på www.samak.info

Foto: Krediteres Øivind Haug

Design: Robert Mehmet Mulleng Sezer, LO Media.

© SAMAK 2016

Budskap

En bredare nordisk modell

I Norden är det en större andel som arbetar och utbildar sig än i de flesta andra länder. Och de som inte arbetar eller utbildar sig får här stöd till sin försörjning från det offentliga, medan många annars i hög grad måste försörjas av sin familj.

Dessa två grundläggande fakta glöms ofta bort i debatterna i de nordiska länderna om de som står utanför arbetslivet.

Utmaningen med att få ännu fler i arbete är trots det högst allvarlig, både för den enskilde och för samhället, och potentialen för bättre politik är betydande. Vi i Norden måste lära oss av varandra, men också förbättra bästa praxis genom försök och forskning.

Asyltillströmningen hösten 2015 skapade olika sorters oro, inklusive för den långsiktiga finansieringen av och uppslutningen bakom den nordiska modellen. Då finns det anledning att visa på att den nordiska modellen har löst problem och kriser i flera decennier, och att de utmaningar som den aktuella situationen innebär är hanterbara.

Men, märk väl: Det kräver att utmaningarna tas på allvar, och det kräver handling. Vi måste därför utnyttja det här tillfället att se över och förbättra integrationen av sårbara grupper i arbetslivet.

Den nordiska modellen står inför utmaningar, men den är också vårt bästa verktyg.

Kompetenslinjen, inte låglönelinjen

Den nordiska modellen bygger på utbildning och kompetens för alla. Det får man genom politisk prioritering, men också genom att särdrag hos modellen underlättar utbildning och lärande i arbetslivet. Detta stimulerar produktiviteten så att företagen klarar av att betala bättre reallöner än i andra länder, inte minst för låglönegrupperna.

Det är den här kompetenslinjen som har gett Norden den unika kombinationen av effektivitet och minskade klyftor.

Den linjen utmanas nu av vissa högerkrafter i politiken och i näringslivet, med mest utpräglad debatt i Sverige och Finland. De vill ha en politik där lönerna sänks för att fler ska kunna jobba.

Det är rätt att lön i hög grad och över tid bör ha ett samband med produktivitet och kompetens. Det är också en lång tradition i Norden. Men samspelet bör fortsatt bestå i att kompetensen ökar, inte att lönen minskar. En låglönestrategi med huvudfokus på att få fram enklare jobb kommer att undergräva det som är kärnan i – och framgångsreceptet för – den nordiska modellen.

Med en låglönelinje kan det hända att fler får arbete direkt, men det är en kortsiktig politik, eftersom incitamenten för utbildning och kompetensutveckling försvagas. Och en låglönelinje är särskilt kortsiktig när enklare jobb kan ha högre risk att rationaliseras bort genom ny teknik.

Tillräckliga och effektivt använda resurser för integration

Bra integrering baserad på kompetenslinjen kostar resurser på kort sikt, men alternativet kan på lång sikt bli mycket dyrare både för det offentliga, för skattebetalarna och för samhället. Integrationen kan göras effektivare genom att mer av yrkesutbildningen sker samtidigt med arbete, samtidigt som man bättre utnyttjar en nordisk fördel: Ett relativt välfungerande arbetsliv präglad av hög trivsel och av lärande.

Borgerliga partier satsar på skattelättnader och en minskad offentlig sektor. Då blir det mindre ekonomiska resurser över till insatser från det gemensamma.

Oavsett detta är effektiv resursanvändning även på detta område avgörande för insatsens resultat och legitimitet på längre sikt.

Gemensamma grundpelare för integrationspolitiken

Mot den här bakgrunden, och i ljuset av diskussionen i rapporten, vill vi hävda att arbetarrörelsens politik för etablering och integration i arbetslivet baserar sig på följande ramar och grundpelare. Den konkreta politiken och åtgärderna i de olika länderna bör av många skäl fortsatt anpassas till nationella förhållanden.

1. Socialdemokratiska värderingar.

Integrationspolitiken bör utgå från arbetarrörelsens värderingar frihet, jämlikhet och solidaritet, och mer konkret bygga på demokrati, rättsstat, universella mänskliga rättigheter, lika värde och minskade klyftor, jämställdhet, samt "gör din plikt, kräv din rätt".

2. Normstöd åt den nordiska modellen.

Attityder som försvagar den nordiska samhällsmodellen bör bekämpas politiskt. Det är viktigt att få en bra balans mellan möjligheterna att leva olika och att förhindra att ökande klyftor av olika slag blir drivkrafter för lägre andel yrkesarbetande och varaktiga stora skillnader i ekonomiska levnadsvillkor.

3. Kompetenslinje framför låglönelinje. Den enkla lösningen att sänka lönerna för att fler ska få arbete, och att satsa på fler arbetstillfällen med låga kompetenskrav, försvagar drivkrafterna för den nordiska modellens unika kombination av minskade klyftor och hög produktivitet.

4. Full sysselsättning. En ekonomisk politik för arbete åt alla är avgörande för att lyckas även med integrationspolitiken. Utan tillräckligt med jobb är det de sårbara grupperna som blir förlorare.

5. Fasta heltidsjobb. Fasta heltidsanställningar bör dominera också för arbetstagare i sårbara grupper – annars blir man lätt fastlåst i svängdörrsjobb. Konkreta handlingsplaner mot social dumpning

och arbetsmarknadsbrott bör finnas i alla nordiska länder, också för att seriösa företag inte ska konkurreras ut av oseriösa.

6. Tillräckliga och effektivt använda integrationsresurser. Arbetet med integration i arbetslivet måste få tillräckliga resurser. Det gäller bland annat arbetsinriktade åtgärder och vuxenutbildning. Alternativet blir mer kostsamt. Samtidigt innebär ett större antal nyanlända ett tillfälle att sätta fokus på ökad effektivitet i de offentliga åtgärderna.

7. Alla har ansvar. Alla bör bidra till att integrera sårbara grupper i arbetslivet, både den enskilde i sin vardag, organisationer, offentliga myndigheter, de politiska partierna och det politiska styret på lokal och nationell nivå. Integration är till sin natur präglad av ömsesidighet, och det blir fel om man tänker att "de" ska integrera sig eller att "de" ska ordna så att jag blir integrerad.

8. Nära trepartssamarbete. Bara genom ett nära samarbete mellan arbetsgivarorganisationerna, arbetstagarorganisationerna och offentliga myndigheter kan vi klara av att utveckla en bra och jordnära politik samtidigt som vi säkrar bred uppslutning och legitimitet.

9. Skräddarsydda insatser. Enskilda människor i sårbara grupper har högst olika önskningar, behov och förutsättningar.

10. Klargörande av kompetens från dag 1. Klargörande av kompetens och jobb-önskemål är nyckeln till fortsatta insatser för utbildning och jobb. Kapaciteten och kvaliteten på detta måste vara tillräckligt bra. Det är också en bra signal till nyanlända angående vad som förväntas av en i Norden.

11. Snabbt i arbete och utbildning. För många personer bör insatsen för att komma in på arbetsmarknaden inte skjutas upp i väntan

på att man lär sig språket. Man bör utnyttja samspelseffekter av att språkinläring, annan kompetenshöjning och eventuella hälsofrämjande åtgärder sker parallellt med arbete. Dock kommer det fortsatt även finnas många som behöver omfattande yrkesutbildning innan de börjar jobba. Målet måste vara att varaktigt knytas till arbete.

- 12. Aktivitet och språk är avgörande.** Passivitet förstör möjligheterna för framtiden. De allra flesta är beroende av goda kunskaper i ett nordiskt språk för att fungera i arbete och samhälle. För nyanlända måste aktivitet och språk prioriteras redan på mottagningsstadiet. Mer kunskap och spridning av bästa praxis krävs när det gäller språkundervisningen.
- 13. Arbets- och utbildningspolitik i samspel.** Arbetsmarknads- och utbildningspolitiken måste samordnas bättre. Många inom sårbara grupper, bland annat nyanlända, behöver höja sina grundläggande färdigheter och annan kompetens. Ett långsiktigt mål är att alla ska ha utbildning på minst gymnasienivå. Yrkesutbildningen måste stärkas i status och kvalitet, från grundskolan och ända upp till toppen i utbildningshierarkin. Kapaciteten för realkompetensbedömningar och yrkesprövning måste stärkas.
- 14. Helhetsinsats för trygga områden.** Bostadspolitikerna bör ses över och stärkas mot bakgrund av det större antalet nyanlända. Breda insatser måste säkra nolltolerans mot att det uppstår bostadsområden med stora sociala och ekonomiska problem som även innebär en fara för parallellsamhällen. Detta är viktigt i sig, men bidrar samtidigt till att fler kommer in i arbetslivet.
- 15. Bosättning för jobb.** Var flyktingar placeras måste påverkas av var det finns lämpliga jobb och utbildningsmöjligheter.

16. Förskoleplatser nödvändiga. Förskolan är viktig för att man ska lyckas i skolan och arbetslivet senare i livet, men den är också ofta en förutsättning för att sårbara vuxna med barn, bland annat invandrarkvinnor, ska kunna skaffa jobb.

17. Begränsa integrationshämmande invandringsåtgärder. Den reglering av invandringspolitik som önskas måste åstadkommas med minsta möjliga negativa effekt på integrationen i samhälle och arbetsliv.

18. Stärka insatserna för jämställdhet och mot diskriminering. Arbetarrörelsens kamp för jämställdhet måste förstärkas när en del nyanlända kommer från kulturer med ett traditionellt könsrollsmönster.

19. Kunskap och konstruktiv debatt. Kunskapsbaserade åtgärder i linje med våra värderingar. En så öppen, respektfull och konstruktiv offentlig debatt som möjligt. Detta är det bästa receptet för uppslutning bakom och legitimitet för en socialdemokratisk integrationspolitik.

20. Aktiva åtgärder för att tillvarata/stärka det organiserade arbetslivet som det mest bärande elementet i den nordiska modellen. Det organiserade arbetslivet och trepartssamarbetet är vårt viktigaste verktyg för att möta den ökade inkluderingsutmaningen, både på samhälls-, bransch- och företagsnivå.

21. En bredare nordisk modell. Tillfället måste utnyttjas till att ta ett krafttag för att integrera sårbara grupper, bland annat nyanlända asylsökande, i arbetslivet.

De här punkterna är inte fullständiga, men de anger ändå en grund och en riktning för den socialdemokratiska integrationspolitiken i Norden framöver.

Konkreta åtgärder som inspiration

Den konkreta integrationspolitiken har varit olika, och kommer att och bör vara olika, i de nordiska länderna, även när den bygger på en gemensam grund.

Kapitel 3 ger en översikt över existerande och planerade åtgärder för integration i arbetslivet. I 3.3 presenteras ett urval som kan vara av särskilt intresse att följa och lära av i andra nordiska länder. Sammanfattningsvis är det följande:

- **Branshpaketet – Vejlemodellen (Danmark).** Kompetensuppbyggnad med utgångspunkt i kommunens arbetskraftsbehov.
- **Integrationsgrundutbildning – IGU (Danmark).** Ett försök med 2-årig grundutbildning knuten till yrke eller bransch, utvecklad av LO och Dansk Arbejdsgiverforening.
- **Samarbete och kompetens i det offentliga (Finland).** Särskild uppmärksamhet på att administrativ och professionell kompetens måste stärkas för att man ska kunna ta emot fler nyanlända.
- **Gro Ruddalssatsningen (Norge).** Stor, heltäckande och geografiskt avgränsad satsning över 10 år för ett utsatt område med sociala utmaningar och stor andel invandrare.
- **Snabbspår i introduktionsprogrammet (Norge).** För invandrare med flyktbakgrund som kan klara sig utan lång upplärning har myndigheterna och arbetsmarknadens parter enats om åtgärder som kan främja inkludering i arbetslivet genom ett snabbspår.
- **Snabbspår (Sverige).** Identifiering av nyanlända med kompetens som snabbt kan klargöras och kopplas till rätt yrke.

Spridningen av bästa praxis för åtgärder, både nationellt och mellan de nordiska länderna, kommer att vara avgörande för att integrationen i arbetslivet av människor i sårbara grupper ska lyckas under de kommande åren.

A photograph of three men in work clothes, likely a workshop or factory setting. They are gathered around a table, looking at a document. One man is holding a pencil, and another is holding a mechanical part. The image is overlaid with a red tint and a network diagram of circles and lines.

VI BYGGER NORDEN

WWW.SAMAK.INFO

